

UNELE ASPECTE PRIVIND POLITICA INTERNĂ A ȚĂRII MOLDOVEI ÎN PERIOADA 1517-1523

Cosmin Niță*

Cuvinte cheie: Moldova medievală, Ștefan cel Tânăr, Sfatul țării.

Key words: Moldova medieval, Stephen the Younger, country advice.

Abstract:

Achievements of the reign of Stephen the Great in policy constituted a ground for his followers but also a disposition. From advice Bogdan III has created a core that will determine the country's policy both internally and externally. The royal council dignitaries were transmitted in a family, so when there is no one royal regency new governor and prince Stephen desire to make changes in the tip, in the first half of 1523, led to the outbreak of boyars revolt which is another phase of the reign of Stephen the Younger causing major changes in the composition of the Lord's counsel and domestic policy.

I. Contextul ungerii ca domn a lui Ștefan cel Tânăr

Realizările din vremea lui Ștefan cel Mare în domeniul politicii atât interne cât și externe, ca și cele privind ridicarea culturală au constituit pentru urmașii săi imediați, din secolul XVI un temei dar totodată și un fel de dispoziție testamentară.

Înconjurat - mai ales la început - de rivali în interior și din exterior, Ștefan cel Mare a știut să ducă Moldova către o formă de supraviețuire adaptată condițiilor din acea vreme. Luptând cu înverșunare pentru a menține integritatea Țării Moldovei, înfruntând pe Mahomed II, pe Matei Corvin, pe regele Albert al Poloniei, pe tătari sau pe schimbătorii domni ai Țării Românești. În ultima etapă a domniei Ștefan cel Mare a intuit că Moldova nu va exista ca stat doar garantat de puterile creștine, ci va ființa rămânând sub suzeranitatea Porții Otomane¹. De această politică pe care a dus-o Ștefan cel Mare urmașii săi direcți au ținut seama. Dar, pe lângă dificultățile externe, Ștefan cel Mare și urmașii săi au avut de reglat și disfuncții interne care au fost provocate, în primul rând, de opoziția mării boierimi care accepta cu greu întărirea puterii domnești. Ștefan cel Mare a reușit până la sfârșitul vieții să împiedice tendințele centrifuge ale mării boierimi și fărâmițarea puterii domnești², așa cum s-a consacrat în istoriografia românească.

Către sfârșitul domniei lui Ștefan cel Mare, medicul venețian Matteo Muriano, la 7 decembrie 1502, caracteriza Moldova ca fiind „o țară mănoasă, foarte

* Drd., Facultatea de Istorie – Universitatea Al. I. Cuza, Iași

¹ Dimitrie Onciul, *Istoria Bucovinei înainte de unirea cu Austria în Dimitrie Onciul, Scrieri istorice*, ediție îngrijită de Aurelian Sacerdoțeanu, vol. I, București, 1968, p. 532.

² Virgil Păslariuc, *Raporturile politice dintre marea boierime și domnie în Țara Moldovei în secolul al XVI-lea*, Chișinău, 2005, p. 19.
<http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

frumoasă și bine așezată, plină de animale și de toate roadele”, iar despre Ștefan scria că era „un foarte înțelept, vrednic de multă laudă, iubit de supușii săi ..., îngăduitor și drept veșnic treaz și darnic.” Pe Bogdan - singurul fiu - legitim în viață al lui Ștefan același autor îl aprecia ca fiind un „bărbat viteaz, prieten al virtuților și al oamenilor virtuoși”³

Bogdan al III-lea, în perioada cât a condus Țara Moldovei (2 iulie 1504- 20 aprilie 1517) a fost obligat să facă față unor situații politice și militare deosebit de grele. Cei mai periculoși dușmani ai Moldovei erau tătarii, iar polonezii - cu care a fost în conflict aproape permanent - susțineau uneltirile diverșilor pretendenți la tron și ale altor nemulțumiți de stăpânirea sa. Totuși, cu Polonia a fost încheiat un tratat de pace și alianță la 7 februarie 1510, consimțit de toți boierii⁴

Conflicte au fost și cu Țara Românească, unde uneori se adăposteau pretendenți la tron; însă în ultimii ani ai vieții sale, Bogdan III a inițiat o politică de bună vecinătate, mai flexibilă, atenția sa fiind îndreptată spre Transilvania, zguduită de frământări sociale și spre tătarii care provocau deseori Țării Moldovei mari distrugerii. Presiunea exercitată de acești seminomazi asupra Țării Moldovei depindea de raporturile acestora cu sultanul, care era suzeranul hanului de Crimeea. Criza Imperiului, declanșată de rebeliunea lui Selim, care nu mai accepta autoritatea tatălui său, și sprijinindu-se pe forța armată a socrului - sultanul tătarilor din Crimeea -, le-a dat mână liberă acestora din urmă pentru efectuarea devastatoarelor incursiuni în Polonia și Moldova. Bogdan vodă a încheiat pace cu tătarii, al cărei mediator a fost însuși Selim. Politica apropierei de Poartă a fost urmată și de Ștefan cel Tânăr, deoarece era singura soluție ce garanta continuitatea statului⁵

În privința raporturilor dintre marea boierime și Bogdan voievod, în linii generale, acestea au stat sub semnul colaborării, aceasta dovedindu-se a fi singura soluție pentru a păstra stabilitatea țării în acel context politic. Bogdan voievod a păstrat intact Sfatul domnesc al părintelui său, din care se va selecta un nucleu ce va determina politica țării până la 1523.

Bogdan al III -lea a murit la curtea domnească din Huși, care devenise un centru de veghe contra tătarilor, în noaptea de 18 aprilie 1517⁶, lăsând amintirea unui domn vrednic de laudă⁷

Lui Bogdan III i-a urmat la tron fiul său mai mare, Ștefan (Ștefan cel Tânăr sau Ștefăniță), fiu nelegitim dintr-o legătură cu o femeie numită Stana, decedată în 1518 și înmormântată la biserica Sf. Nicolae din Rădăuți⁸

Ungerea lui Ștefan cel Tânăr ca domn al Moldovei s-a făcut la Suceava de către mitropolitul Teoctist al Moldovei⁹, la data de 22 aprilie 1517¹⁰ Modul în care

³ Călători străini despre Țările Române, vol. I, îngrijit de Maria Holban, București, 1968, p. 149.

⁴ Mihai Costăchescu, *Documente moldovenești de la Bogdan voievod (1504- 1517)*, București, 1940, p. 468.

⁵ Horia I. Ursu, *Moldova în contextul politic european (1517- 1527)*, București, 1972, p. 16.

⁶ Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*, texte stabilite de P.P. Panaitescu, prefată și note de Gh. Pop, București, 1967. p. 100: “ Bogdan vodă cel Grozavu, ficiorul lui Ștefan vodă cel Bun, s-au pistăvit în anii 7025, aprilie în zile 18, în ceasul cel dintâi al nopții, în târgu în Huși...”

⁷ *Ibidem*.

⁸ Nicolae Grigoraș, *Ștefan vodă cel Tânăr și Luca Arbure*, în *AIAL IX*, 1972, p. 3.

domnia țării a trecut de la Bogdan la acest fiu al său nu este cunoscut; cum ungerea s-a făcut la cinci zile după moartea tatălui este posibil ca în acest interval să fi existat ceva frământări¹¹

La urcarea pe tron, Ștefan cel Tânăr, după cronica episcopului Macarie, era în vârstă de nouă ani¹², această informație fiind preluată și de Grigore Urche¹³. Într-un document polonez din 1517, el era arătat în vârstă de 11 ani¹⁴, iar într-un raport diplomatic din 1521 el era arătat ca având vârsta de 18 ani. După Horia I. Ursu Ștefăniță ar fi avut la urcarea pe tron doar 13 ani această afirmație bazându-se pe o informație din cronica lui Ureche ce arată că, după bătălia cu tătarii de la Ciuhru, Ștefan cel Tânăr „și-a luat doamnă”. În opinia lui Horia I. Ursu era greu de admis că s-ar fi căsătorit la 10-11 ani, aceasta era posibilă cel puțin după vârsta de 13 ani¹⁵. Într-un raport al nunțului papal din Ungaria, datând din 18 iunie 1526, se menționează că „moldoveanul e mai tânăr de vârsta regelui” Ludovic II, care era născut la 1 iulie 1506¹⁶.

Ștefan cel Tânăr a fost recunoscut de sultan, acesta trimițându-i un sol să-l felicite și să-i înmâneze însemnele de recunoaștere: „tuiuri, un sangiac, turban, caftan domnesc și un armăsar împărătesc”¹⁷. Această recunoaștere din partea Porții ce a venit fără dificultăți deoarece forțele armate otomane erau concentrate în Africa pentru a cuceri Egiptul.

II. Politica internă din Țara Moldovei (1517-1523)

Ștefan cel Tânăr, fiind minor la urcarea pe tronul Țării Moldovei fiind minor, nu putea guverna singur, pentru acest fapt s-a instituit regența, care era un fapt obișnuit în acel timp în Moldova, în afară de aceasta Bogdan voievod a murit pe neașteptate și nu era orânduită o tutelă oficială. În cadrul Sfatului domnesc figura cea mai importantă era a portarului Sucevei, Luca Arbore. Acesta a fost una din cele mai însemnate figuri ale epocii, apărând în documente la 14 septembrie 1486 cu titlul de portar al Sucevei¹⁸ pe care l-a deținut toată viața. Dispare apoi pentru o anumită perioadă din Sfat, păstrându-și totuși funcția, deoarece în documente nu apare nimeni

⁹ Grigore Ureche, *op. cit.*, p. 100.

¹⁰ *Croniclele slavo-române din secolele XV – XVI*, publicate de Ioan Bogdan, ediție revăzută și completată de P. P. Panaitescu, București, 1959, p. 52.

¹¹ Ștefan S. Gorovei, *Mușatinii*, București, 1976, p. 77.

¹² *Croniclele slavo-române din secolele XV – XVI*, p. 92, Cronicarul Macarie scria: „Și a lăsat domnia fiului său, Ștefan voievod cel Tânăr, fiind acesta atunci de nouă ani”

¹³ Grigore Ureche, *op. cit.*, p. 100.

¹⁴ Hurmuzaki, II/3, p. 248: „... post mortem olim Bogdani voivode Moldaviae Stephanum eius filium undecim annum natum ...”

¹⁵ Horia I. Ursu, *Moldova în contextul politic european (1517- 1527)*, București, 1972, p. 129, nota 5.

¹⁶ Ștefan S. Gorovei, *op. cit.*, p. 77.

¹⁷ Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*, postfață și bibliografie de Magdalena Popescu, București, 1986, p. 76.

¹⁸ *Documenta Romaniae Historica*, serie A, Moldova, vol II, întocmit de L. Șimanschi, București, 1976, nr. 264, p. 406.

ca titular al acestui post¹⁹ Reapare în Sfat la 27 septembrie 1497, ca semn de recunoștință pentru eroica apărare a Cetății de Scaun în timpul războiului cu Regatul Poloniei²⁰. A fost un boier loial domnului, dacă este să trecem peste „episodul” de la 1504²¹, cu o mare autoritate, izvoarele indicând clar că a fost printre primii sfetnici ai țării.

Luca Arbore - în același timp - era și conducătorul virtual al partidei marilor boieri, ce luptau împotriva unei domnii autoritare. În timpul lui Bogdan III, Arbore și grupul său au ținut în șah intențiile domnului de a întări - ca și părintele său - puterea domnească. Astfel prin urcarea la tronul Țării Moldovei a fiului lui Bogdan, Ștefăniță, marea boierime se vede în largul său tutelând nu numai un domn nevârstnic ci însuși domnia Moldovei. Virtual, Luca Arbore și marii boieri vor fi guvernatorii lui Ștefan cel Tânăr, dar și al destinului Moldovei, executând aceste sarcini în conformitate cu interesele lor care uneori se întâlneau cu cele ale țării²².

În opinia lui A. D. Xenopol, Luca Arbore avea o autoritate morală, nu legal mai mare decât a celorlalți boieri, el nu se deosebea în nici un mod de Sfatul Țării și autoritatea de care se bucura era datorată prestigiului personal²³, iar în opinia lui N. Grigoraș Luca Arbore nu a luat imediat conducerea deoarece în Sfatul Domnesc se aflau dregători cu merite mai mari decât ale lui, de exemplu mitropolitul Teoctist II, vornicului Petre Cărbăș sau ale marelui logofăt Gavril Totrușan²⁴.

Marea boierime găsea acum cel mai potrivit prilej pentru a conduce țara conform propriilor interese și, într-adevăr, în cei cinci ani ai minoratului lui Ștefan cel Tânăr boierimea moldoveană a depus toate stăruințele pentru a-și impune programul de guvernământ.

Pe plan intern marea boierime a încercat să-și redobândească privilegiile, cu alte cuvinte să reînvie situația din prima jumătate a secolului XV, aceasta încerca să anuleze rezultatul luptei pentru întărirea puterii domnești, prima măsură a marii boierimi - conform opiniei istoriografiei dominate - a fost aceea de a acapara noi domenii funciare²⁵. O mare parte dintre documentele interne ce s-au păstrat au fost emise pentru a întări noile achiziții funciare ale marilor boieri dar, după 1522 și până la sfârșitul domniei lui Ștefan cel Tânăr, principalii beneficiari ai daniilor sau achizitori ai terenurilor aparțineau micii boierimi și mânăstirilor²⁶.

Cu toate tendințele sale centrifuge marea boierime i-a acordat întreg sprijinul minorului Ștefăniță. Mizând pe o stabilitate și o continuitate înlăuntrul țării, clasa politică nu a susținut candidaturile unor pretendenți aflați pribegi la acea dată în

¹⁹ Virgil Pâslariuc, *Raporturile politice dintre marea boierime și domnie în Țara Moldovei în secolul al XVI-lea*, Chișinău, 2005, p.27.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ În Polonia se știa că pentru tronul Moldovei, în afară de Bogdan se iviseră încă doi candidați, un Ștefan susținut de turci și „Herborusz” - adică Arbore - căpitanul Sucevei. Urmărit de ostașii lui Ștefan cel Mare, Arbore a reușit totuși să scape.

²² Horia I. Ursu, *op. cit.*, p. 17.

²³ A. D. Xenopol, *Istoria Românilor din Dacia Traiană*, vol. IV, ediția a IV-a, București, 1927, p.217.

²⁴ Nicolae Grigoraș, *Ștefan vodă cel Tânăr și Luca Arbore*, în AIIAI. IX, 1972, p. 7.

²⁵ *Istoria României*, vol. II, București, 1962, p. 613.

²⁶ *Ibidem*.

Polonia s-au în altă parte. În Polonia era adăpostit Petru Pribeagul care avea sprijinul regelui Sigismund, cel ce în cele din urmă, l-a refuzat pentru a nu provoca reacții din partea ungarilor și a moldovenilor. Prin urmare, opțiunea boierimii moldovene de a-l proteja pe Ștefăniță era deja cunoscută la Cracovia²⁷

Într-o scrisoare a cancelarului Petru Tomicki se menționează că Ștefăniță a fost ales prin sprijinul Sfatului domnesc²⁸. Din cauza minoratului domnului, se impunea instaurarea unei regente domnești. Din documentele vremii se poate constata faptul că s-a constituit o tutelă domnească în care au intrat cei mai de vază reprezentanți ai Sfatului domnesc. După părerea majorității istoricilor, pornind de la un pasaj din cronica lui Ureche, în fruntea regentei a fost marele portar de Suceava, Luca Arbure²⁹. Evenimentele care au urmat confirmă justetea unei asemenea supoziții. Dar din Sfat mai făceau parte și alți boieri puternici, majoritatea - în opinia lui Ilie Minea - trecuseră prin școala politică a lui Ștefan cel Mare și colaboraseră la înflorirea Țării Moldovei³⁰. O comparație a componenței ultimului Sfat domnesc a lui Bogdan III cu aceea din primul act emis de Ștefăniță voievod ne arată o identitate aproape perfectă. În ultimul document de la Bogdan III din 17 ianuarie 1517, componența Sfatului domnesc era următoarea:

*„[...] pan Luca Arbure portar de la Suceava [...] Iar la aceasta este credința domniei noastre, a mai sus scrisului, noi Bogdan voievod și credința iubiților fii ai domniei mele, Ioan Ștefan și Petru, credința panului Petru vornic, credința panului Șandru, credința panului Negrilă, credința panului Cozma, credința panului Grincovici și credința panului Talabă pârcălabi de Hotin, credința panului Coste, credința panului Condrea pârcălabi de Neamț, credința panului Petrică, credința panului Toader pârcălabi de Cetatea Nouă, credința panului Hrană spătar, credința panului Ieremia vistiernic, credința panului Săcuian ceașnic, credința panului Stârcea stolnic, credința panului Toma Cățelan comis și credința tuturor boierilor noștri moldoveni mari și mici. [...] pan Totrușan logofăt [...]”*³¹

În primul document emis de Ștefăniță, din 7 octombrie 1517, componența Sfatului era după cum urmează:

„Și la aceasta este credința domniei noastre mai sus scrise noi Ștefan voievod, și credința iubitului meu frate, Petru, și credința tuturor boierilor noștri, credința panului Isac, credința panului Petru vornic, credința panului Șandru, credința panului Negrilă, credința panului Cozma, credința panului Grincovici și a panului Talabă de la Hotin, credința panului Coste și a panului Condrea de la Neamț, credința panului Petrică și a panului Toader de la Cetatea Nouă, credința panului Luca Arbure, portar de la Suceava, credința panului Hrană spătar, credința panului

²⁷ Hurmuzaki, II/3, nr. 196, p. 248.

²⁸ Hurmuzaki, II/3, p. 248-249, nr. CXCVI: “[...]Stephanum ejus fillium undecim annos natum, omnium illius terre consiliariorum et nobilium ad vojevodatum esse ascitum[...]

²⁹ Grigore Ureche, *op. cit.* p. 102: “[...] au crescut pe Ștefan vodă pre palmile lui (a lui Luca Arbure), avându atâta credință și în tinerețile lui Ștefan vodă toată țara otcârmuia [...]”

³⁰ Ilie Minea, *Compolotul boieresc contra lui Ștefăniță Vodă*, în CI, IV, 2, 1928, Iași, p. 197.

³¹ DIR, XVI/1, p. 106-108, nr. 104.
<http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

*Jeremia vistiernic, credința panului Șarpe postelnic, credința panului Săcuian ceașnic, credința panului Stârcea stolnic, credința panului Toma Cățelan comis și credința tuturor boierilor noștri moldoveni mari și mici. [...] pan Troțușan logofăt [...]*³².”

În Sfat a fost readus, după o oarecare absență, fostul mare logofăt Isac care, în opina lui N. Grigoraș nu este exclus să se fi înrudit prin alianță cu familia domnitoare asta; deoarece, la 22 februarie 1502, a cumpărat satul Dolhești de la nepoții fostului portar Șendrea, cumnatul lui Ștefan cel Mare³³, iar lipsa postelnicului Șarpe din primul document se explică printr-o lipsă în original³⁴, deoarece în actul din 10 decembrie 1516 acesta este prezent³⁵. În continuare se vor prezenta sumar câteva date despre fiecare membru al Sfatului domnesc menționați în documentele de mai sus.

Isac își începe cariera ca vistiernic de pe la 1489, atunci când este menționată soția lui, Neacșa, „fata unui vornic, giupâneasa lui Isac vistiernic”³⁶. A fost un subaltern de-al lui Boldur marele vistiernic, al cărui post îl ocupă de la 15 octombrie 1491 până la 15 decembrie 1508. La 22 ianuarie 1510 era pârcaș de Roman. A fost solul lui Ștefan cel Mare la regele Poloniei în 1497, sol în 1506 la poloni pentru a cere în căsătorie, în numele lui Bogdan al III-lea, pe sora regelui Poloniei, mare logofăt în perioada 5 martie 1513- 21 decembrie 1515, apoi a fost în Sfat (primul în sfat) între 7 octombrie 1517- 15 martie 1523³⁷.

Petru vornic (Petre Cărăbă), figură notorie printre marii boieri ai perioadei în discuție. A fost mare vornic între 18 decembrie 1515 și 25 martie 1523. A fost ginerele lui Dragoș vornicul, căruia nu îi succede din întâmplare, ci a fost comandantul care i-a înfrânt pe tătari la Ciuhru în 1518, este primul dregător menționat în documente ca vornic al Țării de Jos. Puternic implicat în evenimentele de la 1523 fuge în Țara Românească, după care dispare din documente³⁸.

Șandru, a fost un boier loial, dovadă că a fost membru al Sfatului timp de 34 de ani. Mare comis între 14 septembrie 1486 – 30 martie 1492, apoi pârcaș de Roman între 10 octombrie 1492 și 15 decembrie 1508; rămâne în Sfat fără titlu până la 6 octombrie 1520³⁹.

Negrilă, nu se cunoaște descendența acestui boier care a avut o carieră politică lungă; a fost pârcaș de Hotin de la 24 septembrie 1498 până la 15 decembrie 1508 și apoi în Sfat - fără dregătorie - din 5 martie 1513 până în 23 aprilie 1530⁴⁰.

³² DIR, XVI/1, p. 108-109, nr. 109.

³³ Nicolae Grigoraș, *Ștefan vodă cel Tânăr și Luca Arbure*, în AIIAI, IX, 1972, p. 6.

³⁴ Virgil Pâslariuc, *Raporturile politice dintre marea boierime și domnie în Țara Moldovei în secolul al XVI-lea*, Chișinău, 2005, p. 43.

³⁵ DIR, XVI/1, p. 105-106, nr. 103.

³⁶ DRH, III, p. 98, nr. 52.

³⁷ N. Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova (sec. XIV- XVII)*, București, 1971, p. 276.

³⁸ Virgil Pâslariuc, *op. cit.*, p. 30.

³⁹ N. Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova (sec. XIV- XVII)*, București, 1971, p. 286

⁴⁰ *Ibidem*, p. 281.

Cozma, își începe cariera în timpul lui Ștefan cel Mare ca ușier (17 ianuarie 1491), pârcălăbia Neamțului o deține de la 21 septembrie 1510 până la 20 aprilie 1515, după această dată rămâne în Sfat ca membru fără dregătorie până la 23 aprilie 1518, când dispare din documente⁴¹

Hrincovici, (Bratul Hrincovici), făcea parte din puternicul neam al lui Hrinco cunoscut în secolul XV. A fost nepotul lui Șteful fost pârcălab de Hotin, era clucer în noiembrie 1502, pârcălab de Hotin de la 7 februarie 1510 până la 25 martie 1523, apoi rămâne în Sfat ca boier fără dregătorie din 24 aprilie 1524 până la 8 aprilie 1528⁴²

Talabă, despre acest boier se știu foarte puține lucruri; a fost pârcălab de Hotin din 20 aprilie 1515 până la 25 martie 1523. După această dată își păstrează fidelitatea în fața domnului în anul de grea cumpănă 1523, drept pentru care este păstrat în Sfat, fără titlu, până la 29 aprilie 1529⁴³

Coste Cârje, este reprezentantul unei familii cu puternice tradiții în viața politică a țării. A fost subalternul lui Frunteș stolnic, apoi îi ocupă locul din 1 februarie 1508 până la 20 aprilie 1515, după această dată avansează devenind pârcălab de Neamț în perioada 18 decembrie 1515 – 22 august 1530⁴⁴

Condrea, nu i se cunoaște ascendența și cariera, se știe că a fost pârcălab de Neamț între 6 martie 1515 și 25 martie 1523, după care dispare din documente⁴⁵

Petrică, a avut o carieră vertiginoasă, mare paharnic în perioada 1 februarie – 15 decembrie 1508, după care dispare din Sfatul domnesc până la 6 martie 1513 când devine pârcălab de Roman, deținând această funcție până la 8 ianuarie 1523, devine pârcălab de Suceava în locul lui Luca Arbure (15 martie 1523), după complot dispare din viața politică⁴⁶

Toader Bubuiog, își începe cariera ca pisar, atestat prima oară la 5 februarie 1495, este logofăt II, în perioada 17 februarie 1502 – februarie 1505 iar la 10 decembrie 1516 avansează la funcția de pârcălab de Roman⁴⁷, acum își începe cariera unul dintre cei mai fideli boieri ai familiei domnitoare⁴⁸, deține această funcție până la 25 martie 1523. După această dată revine în Sfatul domnesc conform documentelor - la 12 februarie 1525 ca mare logofăt până la 30 aprilie 1537.

Luca Arbure, despre el s-au prezentat câteva date mai sus.

⁴¹ Alexandru I. Gonța, *Documente privind istoria României. A. Moldova, veacurile XIV – XVII (1384 – 1625)*. *Indicile numelor de persoane*, ediție îngrijită și cuvânt înainte de I. Caproșu, București, 1995, p. 133.

⁴² N. Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova (sec. XIV- XVII)*, București, 1971, p. 309 și Maria Magdalena Székely, *Mari logofeți ai Moldovei lui Petru Rareș (I)*, în SMIM, XIII, 1995, p. 73-101.

⁴³ *Ibidem*, p. 330.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 299.

⁴⁵ Alexandru I. Gonța, *Documente privind istoria României. A. Moldova, veacurile XIV – XVII (1384 – 1625)*. *Indicile numelor de persoane*, ediție îngrijită și cuvânt înainte de I. Caproșu, București, 1995, p. 117.

⁴⁶ N. Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova (sec. XIV- XVII)*, București, 1971, p. 323.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 330.

⁴⁸ Maria Magdalena Székely, *Mari logofeți ai Moldovei lui Petru Rareș (I)*, în SMIM XIII, 1995, P. 86.

Hrană spătar (Ștefan Hrană), nu i se cunosc funcțiile până la apariția în Sfatul domnesc în data de 5 martie 1513, ca mare spătar până în 25 martie 1523. Nu se știe în ce măsură a contribuit la obținerea victoriei de către Ștefăniță voievod împotriva boierilor răsculați, cert este că după aceste evenimente a primit una din cele mai importante dregătorii, pe cea de vornic, pe care a deținut-o până la 28 mai 1528. În documentul din 22 martie 1528 este arătat ca pârcălab de Neamț⁴⁹

Ieremia vistiernic, înrudit cu familia domnitoare prin soția sa Anușca, nepoata de fiu a lui Duma pârcălab, vărul lui Ștefan cel Mare. Își începe cariera ca vistiernic de grad inferior la 20 noiembrie 1499 până la 1 martie 1507. A fost solul lui Bogdan III la Veneția, fiind răsplătit de domn pentru slujbă; a fost mare vistiernic în perioada 10 decembrie 1516 – 25 martie 1523. A fost amestecat în mișcarea boierească contra lui Ștefăniță și a fost nevoit să se călugărească, fiind atestat sub numele de Evloghie⁵⁰

Șarpe postelnic (Șarpe Cozma), aparținea puternicei familii a Găneștilor. Pe tot parcursul carierei sale a deținut funcția de postelnic (25 aprilie 1491) și mare postelnic între 25 aprilie 1501 – 15 martie 1523. La 20 martie 1523 a pribegit în Polonia de frica lui Ștefăniță voievod, cerând regelui Poloniei ajutor pentru înlocuirea domnului⁵¹

Săcuian ceșnic, despre acesta se știe că a fost paharnic în intervalul 28 februarie – 4 martie 1507 și mare paharnic între 5 martie 1513 – 15 martie 1523. A participat la complotul împotriva lui Ștefăniță voievod acesta confiscându-i averea pe care Petru Rareș i-a restituit-o parțial⁵².

Stârcea Ion, stolnic urmaș al boierului Tăbuci (membru al Sfatului domnesc la începutul secolului XV). A fost căsătorit cu Nastea, fiica lui Isaico, rudă cu Hrincovici. Fratele său, Mihai, a fost pârcălab la Cetatea de Baltă. A fost mare stolnic între 18 decembrie 1515 – 25 martie 1523, apoi este menționat ca pârcălab de Hotin în data de 8 aprilie 1528⁵³

Toma Cățelan, comis, este considerat descendentul boierului Ivan Cățelan din secolul XV. Se crede că este același cu Toma comis, care apare în documentul din 16 februarie 1508, fiind un subaltern a lui Petrică Hărman⁵⁴. A fost mare comis din 21 septembrie 1510 până la 25 martie 1523, după care dispare din documente⁵⁵

Gavril Totrușan, își începe cariera în timpul lui Ștefan cel Mare ca spătar, iar în timpul lui Bogdan devine vistiernic (1507), urmându-l pe Isac. În Sfat apare

⁴⁹ Alexandru I. Gonța, *Documente privind istoria României. A. Moldova, veacurile XIV – XVII (1384 – 1625)*. *Indicile numelor de persoane*, Ediție îngrijită și Cuvânt înainte de I. Caproșu, București, 1995, p. 652.

⁵⁰ N. Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova (sec. XIV- XVII)*, București, 1971, p. 304.

⁵¹ *Ibidem*, p. 328-329 și Ștefan S. Gorovei, Găneștii și Arbureștii (Fragmente istorice), în CI II, 1971, p. 143-159.

⁵² *Ibidem*, p. 324.

⁵³ *Ibidem*, p. 325-326.

⁵⁴ Virgil Păslariuc, *op. cit.*, p. 29.

⁵⁵ N. Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova (sec. XIV- XVII)*, București, 1971, p. 298.

după războiul cu Regatul Polon (1509), înlocuindu-l pe același Isac, căruia i se dăduse pârclăbia de Cetatea Nouă. A deținut această funcție (mare vistiernic) din 15 decembrie 1508 până în 21 decembrie 1515. Tot pe Isac îl înlocuiește și în marea logofeție, în cursul anului 1516 (10 decembrie)⁵⁶ În opinia lui Virgil Pâslariuc nu este exclus ca din partea lui Troțușan să fi fost o intrigă acesta beneficiind din plin de această schimbare, acesta fiind etichetat în istoriografie ca un “trădător patologic” luându-se aici drept criteriu loialitatea față de domnie⁵⁷ A deținut dregătoria de mare logofăt până la 25 martie 1523, fiind închis de Ștefăniță pentru că a tulburat pacea, fiind probabil părtaș la conflictul din 1523. Apare fără titlu în Sfat între 22 august 1530 și 30 aprilie 1537. A fost unul din trădătorii lui Petru Rareș. A fost mare logofăt sub domnia lui Ștefan Lăcustă; tot el a fost conducătorul boierilor care l-au ucis pe Ștefan Lăcustă și care l-au ales pe Alexandru Cornea, lângă care a rămas. A fost ucis din porunca lui Petru Rareș, la 11 martie 1541⁵⁸

Stabilirea naturii raporturilor dintre marea boierime și domnie, mai ales în condițiile unei acute penurii a izvoarelor, poate fi efectuată printr-un studiu cantitativ al izvoarelor emise în timpul lui Bogdan III și Ștefăniță. Pentru aceea trebuie stabilit numărul actelor ai căror beneficiari, indiferent de natura documentelor: danie domnească, cumpărare, vânzare, schimb de ocini sau donație particulară – erau marii boieri sau familiile lor.

Se poate observa că din 67 de documente interne ce s-au păstrat de la Bogdan III⁵⁹ în 20 dintre ele figurează marea boierime. Aici se poate observa că domnul în politica sa fciară, în linii generale a urmat politica tatălui său, încurajându-i pe micii boieri și pe curteni. A continuat această politică pentru a împiedica formarea unor mari domenii individuale sau familiale, dar nu a reușit, însă, gruparea proprietăților pe neamuri, ceea ce a dus la formarea unor mari domenii familiale, eventuale centre ale rezistenței boierești. Acest fenomen a fost sesizat de M. Costăchescu care - descriind domeniul Găneștilor -, a notat următoarele:

„Nu departe de Lațcani, Cozma Șarpe avea satu Hodorăști, în Cârligătură, și Drăgușeștii, numiți și Mihăilești. Și nu prea departe, tot în Cârligătură, sora lui Cozma, Mareana, avea satul Voinești. Alte rude apropiate erau la Păușești, lângă Hodorăști și alături, la Hăsnășeni, apoi în sus, pe pârâul Sârca, lângă Mădrăjești, la Străviceani, fusese vara lui Cozma Șarpe, Marușca, jupâneasa lui Ivan protopop. Foarte aproape de Străviceni, lângă Albești, fusese satul lui Cozma, Scortești, din documentul din 1506 aprilie 14, apoi în apropiere de acesta, Ciunceștii, Cristeștii de azi, alături Coșeștii a surorii Magdalinii, și peste deal, Găneștii, satul fratelui, Ion Gănescul, și peste deal, satele neamurilor de la Strungă, Criveștii, Hodceștii,

⁵⁶ *Ibidem*, p. 332.

⁵⁷ Virgil Pâslariuc, *op. cit.*, p. 29.

⁵⁸ N. Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova (sec. XIV- XVII)*, București, 1971, p. 332.

⁵⁹ DIR, XVI/1, nr. 37-104.

*Răvăcanii și Găurenii. Aproape peste Codru, erau Vălenii, numiți mai înainte Șcheia, apoi Poenile, de la ținutul Romanului, Homicenii, de la ținutul Neamțului, Tatomireștii, de la Gura Orbicului, și altele, pe Calniș și pe Cracău și peste Prut. Sate aproape unele de altele și neamuri multe și puternice, care se puteau întâlni și uni repede și la bine și la rău, explică puterea acestor boieri care au vrut să stăpânească Moldova în prima jumătate a secolului al XVI-lea*⁶⁰ Acest domeniu boieresc a fost centrul „frondei nobiliare” de la 1523⁶¹

Astfel pentru primii cinci ani ai domniei lui Ștefăniță, în timpul minoratului acestuia, numărul de documente emise pentru marea boierime a crescut la 31, aceasta având posibilitatea de a-și crea și consolida domeniile individuale. În continuare se va face o scurtă prezentare a documentelor cu pricina fără a insista prea mult asupra lor, deoarece scopul prezentării de față este de a arăta numărul proprietăților acumulate de marii boieri pe perioada tutelei domnești, într-un timp foarte scurt dacă ar fi să se facă comparație cu perioada domniei lui Bogdan III. În continuare vor fi prezentate în - dreptul fiecărui mare boier - documentele cu pricina:

Cozma Șarpe:

1. 1517, Octombrie, 8, Ștefan voievod întărește împărțeala între Mareana și frații ei, Ion Gănescul, Cozma Șarpe și sora lor Magdalena a saelor de ocină: Voineștii, Găneștii, Ciunceștii, ce se numesc acum Crăsteștii, Coseștii, toate în ținutul Cărligăturii, apoi Cucueștii și Dajbigeani⁶²

2. 1518, februarie, 20, Ștefan voievod întărește lui Cozma Șarpe jumătate din satul Plopești, pe Troțuș⁶³

3. 1518, decembrie, 26, Ștefan voievod întărește mănăstirii Neamțului satul unde a fost casa Oancăi, pe Cracău, cu moară în Cracău, și mănăstirea Turbatului, ce se numește acum Brusturi, dăruite de boierul Cozma Șarpe postelnic, el mai dăruiește mănăstirii un sfeșnic, o cadelniță, un pahar, cinci linguri, toate de argint și un patrafir⁶⁴

4. 1518, decembrie, 31, Ștefan voievod întărește mănăstirii Tazlău satul Polopești pe Troțuș, cu mori și șteze la Troțuș, dăruit de Cozma Șarpe postelnic⁶⁵

5. 1519, noiembrie, 10, Ștefan voievod dăruiește lui Cozma Șarpe satul Poienile din ținutul Roman și întărește satul Dobrușa, cumpărat cu 250 de zloți tătarăști, de la Niacșa, fata Danciului, nepoata lui Șteful Trifăscu⁶⁶

Ieremia vistier:

1. 1517, decembrie, 15, Ștefan voievod întărește lui Ieremia vistier o jumătate de sat, pe Bâc, în dreptul Băii lui Albaș, la Fânâna Mare, precum și un loc în pustie, pe Răut, mai jos de gura Văii Negre, ca să-și întemeieze sat⁶⁷

⁶⁰ Mihai Costăchescu, *Documente moldovenești de la Bogdan voievod (1504-1517)*, București, 1940, p. 401.

⁶¹ Virgil Păslariuc, *op. cit.*, p. 33.

⁶² DIR, XVI/1, nr. 106, p. 121-122 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 2, p. 6-14.

⁶³ DIR, XVI/1, nr. 115, p. 121-122 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 100, p. 462-471.

⁶⁴ DIR, XVI/1, nr. 123, p. 131-133 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 18, p. 84-92.

⁶⁵ DIR, XVI/1, nr. 125, p. 134-136 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 19, p. 92-96.

⁶⁶ DIR, XVI/1, nr. 138, p. 151 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 30, p. 143-147.

⁶⁷ DIR, XVI/1, nr. 107, p. 111-112 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 3, p. 15-21.

2. 1519, decembrie, 27, Ștefan voievod dăruiește lui Ieremia vistier satul Balinți și Grișcani, cu jumătate de pod plutitor pe Siret. Deasemeni îi întărește jumătate din satele Tatomirești, la obârșia Orbicului și Popești, ținutul Neamț⁶⁸

3. 1520, ianuarie, 4, Ștefan voievod întărește lui Ieremia vistier părți din satul Veneția, pe Siret, ținutul Suceava⁶⁹

4. 1522, februarie, 4, Ștefan voievod întărește mănăstirii Moldovița satul Petinea, pe Bașeu, pe care îl are de la Ieremia vistiernic și Iurie vomic, în schimbul unor jumătăți din satul Ostâpceni, pe Turiea. De asemenea îi întărește niște țigani dăruiti mănăstirii de Neagoe Basarab⁷⁰

Andrușco Boldur, fiul lui Boldur marele vornic:

1. 1518, ianuarie, 22, Ștefan voievod întărește lui Andrușco Boldur satul Crivești pe Bârlad, cu moară și prisacă, cumpărate cu 200 de zloți tătărăști de la sora sa Maria. Asemenea satul Hănășăștii, pe Elan, cumpărat cu 400 de zloți de la nepoții lui Oană Urcle⁷¹

2. 1522, iulie, 12, Ștefan voievod întărește lui Andrușco satul Socii, la obârșia Dumetrei, cumpărat cu 140 de zloți de la Mariica, fiica lui Boldor și a Mușei⁷²

Toader Bubuiog:

1. 1518, aprilie, 22, Ștefan voievod întărește lui Toader pârcălab de Cetatea Nouă, satele Feredieni, pe Sitna și Corcești, pe Cozance. De asemenea îi mai întărește trei locuri în pustiu, pe Bâc, pe Cahova și la capătul de jos al Beliocii⁷³

2. 1519, iulie, 1, Ștefan voievod dăruiește lui Toader pârcălab de Cetatea Nouă un loc de sat din pustie, pe Cahov, ca să-și facă sat; apoi îi întărește satul Tociani, pete Prut și seliștea Lucenii⁷⁴

3. 1522, martie, 10, Ștefan voievod întărește lui Toader pârcălab de Cetatea Nouă o bucată de sat din Ruși, la Cobile, numită Cutul⁷⁵

Hrincovici:

1. 1518, aprilie, 23, Ștefan voievod întărește lui Hrincovici, pârcălab de Hotin, satele Drăgușani și Ecușani⁷⁶

2. 1520, aprilie, 24, Ștefan voievod întărește lui Crâstea și surorii lui Nastea, cneaghina lui Stârcea stolnicul, fiii lui Isaico, și unchilor lor, Șteful și surorii lui Magda, fiii lui Buceățchi, asemenea unchilor lor, boierului Hrincovici, fiul Vasutcăi, nepoților lui de frate, lui Ion și Iurie, fiii lui Șandrea Turcul, toți nepoții lui Cozma Șandrovici și a lui lacuș vistiernicul, împărțea satelor lor, Șendreștii, ce se numesc Cozmești, cu loc de moară în Siret, Stanislavești, ce se chiamă Ionășești, Iurceștii, Halaueștii, Poganești, pe Siret, Midcăul, Mlinăuți, Corbeștii și Faurii pe Zijia,

⁶⁸ DIR, XVI/1, nr. 140, p. 153-155 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 32, p. 151-158.

⁶⁹ DIR, XVI/1, nr. 141, p. 155-156 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 35, p. 160-165.

⁷⁰ DIR, XVI/1, nr. 170, p. 192-194 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 64, p. 325-333.

⁷¹ DIR, XVI/1, nr. 109, p. 114-115 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 99, p. 462-467.

⁷² DIR, XVI/1, nr. 186, p. 211-212 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 81, p. 397-398.

⁷³ DIR, XVI/1, nr. 119, p. 126 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 13, p. 52-66.

⁷⁴ DIR, XVI/1, nr. 136, p. 150-151 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 28, p. 139-142.

⁷⁵ DIR, XVI/1, nr. 171, p. 194-195 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 65, p. 334-341.

⁷⁶ DIR, XVI/1, nr. 120, p. 127 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 14, p. 66-69.

Deșevcanii, Nesvoia, Criva, Voropceanii și Ivancouții, pe Prut și Răchitenii, Temeșani și Iuganii⁷⁷

Urmașii lui Mihul medelnicer:

1. 1519, iunie, 25, Ștefan voievod întărește urmașilor lui Mihul medelnicer satele: Găleștii, pe Crasna, amândouă judeciile, Gherștii, la Obârșia Horincei, Blăgeștii, Sârbii și Hrăneștii, pe Lișcov, poiana de la Obârșia Lișcovului, satul Cătușa, pe Bârlad, jumătate din gârla și iezerul Cătușei, și patru sate pe Bârlad anume Mesteacănii, Bujorânii unde a fost Bujor, Pipărcanii, unde au fost Ilieș și Ștefu, amândouă judeciile, și unde au fost Slăvei și Mihăilă, amândouă judeciile cu mori pe Bârlad și satul Băcsănești unde a fost cneaz Băcsan⁷⁸

Dragotă Săcuianul:

1. 1519, iunie, 30, Ștefan voievod întărește lui Dragotă Săcuianul ceșnic satul Cordareni, pe Iubăneasa, sub Dumbrava Înaltă și jumătate din satul Verbia, pe Jijia⁷⁹

Dragoș de la Poartă nepotul lui Luca Arbure:

1. 1519, decembrie, 20, Ștefan voievod întărește lui Dragoș de la Poartă a patra parte din satul Petiea, cumpărată cu 400 de zloți tătarăști de la nepoții lui Oană Rodnici⁸⁰

2. 1520, iulie, 28, Ștefan voievod întărește lui Dragoș de la Poartă jumătate din satul Țapești, pe Bârlad, la gura Lozovei, partea de sus și a patra parte din iezerul Lozova, dăruite de unchiul său Luca Arbure⁸¹

Banul vornic:

1. 1520, aprilie, 21, Ștefan voievod întărește lui Banul vornic satul Hădărăești, pe Bârlad și o moară pe Bârlad⁸²

2. 1521, iunie, 1, Ștefan voievod dăruiește pentru credincioasă slujbă lui Banul vornic, Gagea ureadnic de Vaslui și Drăguș un loc în pustie pe Sohului, mai sus de Bechea, ca să-și întemeieze sat⁸³

3. 1522, martie-iulie, 26, Ștefan voievod întărește lui Banul vornic parte din satul Ciorecești, care i s-a cuvenit la împărțirea cu rudele sale⁸⁴

Gavril vistiernicul, ginerele lui Tăutul:

1. 1518, noiembrie, 9, Ștefan voievod întărește lui Gavril vistiernic jumătate din Burești, satele Mihailouți, Mihuceni și Gorodiștea⁸⁵

2. 1520, iulie, 16, Ștefan voievod întărește lui Gavril vistiernic a cincea parte din satul Vlădești⁸⁶

⁷⁷ DIR, XVI/1, nr. 146, p. 161-163 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 42, p. 190-207.

⁷⁸ DIR, XVI/1, nr. 133, p. 145-147 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 25, p. 119-128.

⁷⁹ DIR, XVI/1, nr. 135, p. 148-150 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 26, p. 128-134.

⁸⁰ DIR, XVI/1, nr. 139, p. 152-153 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 31, p. 148-150.

⁸¹ DIR, XVI/1, nr. 152, p. 169-170 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 46, p. 224-229.

⁸² DIR, XVI/1, nr. 144, p. 159-160 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 38, p. 172-177.

⁸³ DIR, XVI/1, nr. 160, p. 169-170 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 54, p. 287-290.

⁸⁴ DIR, XVI/1, nr. 172, p. 195-196 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 85, p. 411-415.

⁸⁵ DIR, XVI/1, nr. 121, p. 128-129 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 15, p. 69-75.

⁸⁶ DIR, XVI/1, nr. 151, p. 168-169 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 45, p. 220-224.

Boierul Cozma:

1. 1521, iunie, 4, Ștefan voievod întărește mănăstirii Bistrița satul Calienești, pe Cobâle, cu o mănăstire și vie, danie a panului Cozma⁸⁷

Gavril Calapod, fiul lui Petru stolnic:

1. 1522, iunie, 26, Ștefan voievod întărește lui Gavril Calapod, fiul lui Petru stolnic, satele: Purcelești, Vlădești, Bratiești și Borilești și părți din satul unde au fost juzi Dragoș și Simion⁸⁸

Ivanco pitar:

1. 1522, octombrie, 22, Ștefan voievod întărește lui Ivanco pitar parte din satul Stițcani⁸⁹

2. 1523, ianuarie, 4, Ștefan voievod întărește lui Ion și rudelor sale o jumătate din sat din Pilipcea, deasupra Nistrului și parte din satul Toderești, pe Jijia, luate în schimbul Boianului Mare de la Ivanco pitar⁹⁰

Grozav vornic:

1. 1521, iunie, 1, Ștefan voievod întărește lui Grozav vornic satele Ciocodeești și Sârbi⁹¹

2. 1522, iulie, 4, Ștefan voievod întărește lui Grozav vornic satul Poiana⁹²

Cașotă clucer, nepotul lui Oțel:

1. 1520, octombrie, 8, Ștefan voievod întărește episcopiei de Rădăuți satele sale printre care și satul Havarona cumpărat de domn cu 600 de zloți de la Cașotă clucer dat episcopiei pentru pomenirea și mântuirea doamnei Stana⁹³

Contribuția boierilor la conducerea Țării Moldovei a fost deosebită la începutul domniei lui Ștefăniță, și prin aportul lor situația țării nu a fost tulburată. S-a reușit înfrângerea tătarilor în 8 august 1518, relațiile cu Polonia au fost normale încheindu-se între cele două țări două tratate de pace și alianță primul în 1517 iar al doilea în 1518 și un tratat privitor la administrarea justiției internaționale încheiat în 1519⁹⁴

Relațiile dintre marea boierime și puterea domnească au fost influențate și de raportul de forțe din creat în Europa de sud-est. Direcțiile politicii externe au constituit mereu puncte sensibile ale solidarității sau adversității dintre cele două puteri. Declinul regatului maghiar i-au determinat pe factorii de decizie ai Țării Moldovei să caute un sprijin mai sigur, privirile lor orientându-se în mod special spre regatul Poloniei care reprezenta o forță politico-militară în zonă. Apropierea față de vecinul de la nord avea două explicații, prima punea în vedere tradiția de luptă

⁸⁷ DIR, XVI/1, nr. 163, p. 184-185 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 102, p. 475-477.

⁸⁸ DIR, XVI/1, nr. 179, p. 203-204 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 73, p. 367-372.

⁸⁹ DIR, XVI/1, nr. 187, p. 212-213.

⁹⁰ DIR, XVI/1, nr. 190, p. 216-217 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 87, p. 420-428.

⁹¹ DIR, XVI/1, nr. 161, p. 181-182 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 55, p. 298-302.

⁹² DIR, XVI/1, nr. 184, p. 209-210 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 78, p. 387-391.

⁹³ DIR, XVI/1, nr. 155, p. 174-176 și *Documente de la Ștefăniță*, nr. 49, p. 261-269.

⁹⁴ F. C. Nano, *Condica tratatelor și ale altor legăminte ale României 1354-1937*, București, 1938, p. 28-

antiotomană și a doua era atracția pe care o exercita asupra boierimii moldovene „*Republica aristocratică*”, care era pentru ei un model de organizare a statului⁹⁵

În concluzie din Sfatul lui Bogdan III s-a creat acel nucleu care va determina politica țării atât pe plan intern cât și extern. Consolidarea acestui nucleu s-a manifestat prin crearea unor întinse și compacte domenii familiale, ceea ce a dus la consolidarea internă a marii boierimi și a intereselor de grup. Prin aceasta s-a urmărit restricționarea accesului în Sfatul domnesc a reprezentanților altor familii boierești, dregătoriile se transmiteau într-un cadru familial. Drept dovadă în timpul regenței domnești nu apare nici un dregător nou, iar dorința lui Ștefăniță voievod de a opera schimbări în Sfat, în prima jumătate a anului 1523, a dus la declanșarea revoltei boierești, care constituie o altă etapă a domniei lui Ștefan cel Tânăr provocând modificări majore în componența Sfatului domnesc și a politicii interne.

Abrevieri:

AARMSI = “Analele Academiei Române, Memoriile secțiunii istorice”

AIIAI = “Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie “A.D. Xenopol” – Iași”

AG = “Arhiva genealogică”

CI = “Cercetări istorice”

SMIM = “Studii și materiale de istorie medie”

Bibliografie

A. Surse documentare

1. *Condica tratatelor și a altor legăminte ale României*, ed. F. C. Nano, București, 1938.
2. *Documenta Romaniae Historica*, A, Moldova; vol. II, întocmit de Leon Șimanschi, Nistor Ciocan, Georgeta Ignat, Dumitru Agache, București, 1976; vol. III, întocmit de C. Ciuhodaru, Ioan Caproșu, Nistor Ciocan, București, 1980.
3. *Documentele lui Ștefan cel Mare*, întocmit de Ioan Bogdan, vol. II, București, 1913.
4. *Documente moldovenești de la Bogdan voievod (1504-1517)*, publicate de Mihai Costăchescu, Iași, 1940.
5. *Documente moldovenești de la Ștefăniță voievod (1517-1527)*, publicate de Mihai Costăchescu, Iași, 1943.
6. *Documente privitoare la istoria românilor*, vol II/3 (1510-1530), ed. Nic. Densușianu, București, 1892.
7. *Documente privind istoria României, seria A, Moldova, veac. XVI*, vol. I (1501-1550), București, 1953.

B. Surse narrative

1. *Călători străini despre Țările Române*, vol. I, îngrijit de Maria Holban,

⁹⁵ Virgil Pâslariuc, *op. cit.*, p. 34-35

2. Dimitrie Canemir, *Descrierea Moldovei*, postfață și bibliografie de Magdalena Popescu, București, 1986.
3. *Cronicile slavo-române din secolele XV – XVI*, publicate de Ioan Bogdan, ediție revăzută și completată de P. P. Panaitescu, București, 1959.
4. Grigore Ureche, *Letopiseșul Țării Moldovei*, texte stabilite de P.P. Panaitescu, prefață și note de Gh. Pop, București, 1967.

C. Instrumente de lucru

1. Alexandru I. Gonța, *Documente privind istoria României. A. Moldova, veacurile XIV – XVII (1384 – 1625). Indicile numelor de locuri*, ediție îngrijită și cuvânt înainte de I. Caproșu, București, 1990.
2. *Idem*, *Documente privind istoria României. A. Moldova, veacurile XIV – XVII (1384 – 1625). Indicile numelor de persoane*, ediție îngrijită și cuvânt înainte de I. Caproșu, București, 1995.
3. N. Grigoraș, *Instituții feudale din Moldova. Organizarea de stat până la mijlocul secolului al XVIII-lea*, București, 1971.
4. N. Stoicescu, *Sfatul domnesc și marii dregători din Țara Românească și Moldova (secolele XIV-XVII)*, București, 1968.
5. *Idem*, *Curteni și slujitori. Contribuții la istoria armatei române*, București, 1968.
6. *Idem*, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova (sec. XIV-XVII)*, București, 1971.

D. Lucrări generale și speciale

1. Cihodaru, Constantin, *Pretendenți la tronul Moldovei, între anii 1504-1538*, în **AIIAI** XIX, 1982, p. 625-635.
2. Ciurea, D., *Organizarea administrativă a statului feudal Moldova (secolele XIV-XVIII)*, în **AIIAI**, II, 1965, p. 143-235.
3. Decei, A., *Istoria Imperiului Otoman până la 1656*, București, 1978.
4. Gorovei, Ștefan S., *Găneștii și Arbureștii (Fragmente istorice. 1538-1541)*, în **CI**, II, 1971, p. 143-159.
5. *Idem*, *Note istorice și genealogie cu privire la urmașii lui Ștefan cel Mare*, în **SMIM**, VIII, 1975.
6. *Idem*, *Domnia lui Alexandru Cornea*, în *Petru Rareș*, București, 1978, p. 175-178.
7. *Idem*, *Domnia lui Ștefan Lăcustă*, în *Petru Rareș*, București, 1978, p. 162-174.
8. *Idem*, *Mușatinii*, București, 1976.
9. Grigoraș, N., *Abuzurile și corupția membrilor aparatului de stat feudal din Moldova (sec. XV-XVII)*, în **AIIAI**, VIII, 1971, p. 99-117.
10. *Idem*, *Ștefan vodă cel Tânăr și Luca Arbure*, în **AIIAI**, IX, 1972, p. 1-27.
11. Iorga, N., *Pretendenți domnești în secolul al XVI-lea*, în **AARMSI** s. II, XIX, 1897, p. 193-274.
12. *Idem*, *Istoria românilor*, vol. IV, ediția a II-a, volum îngrijit de Stela Cheptea și Vasile Neamțu, București, 1996.
13. *Istoria României*, vol. II, București, 1962.
14. *Istoria României*, vol. IV, București, 2001.
15. Lutic, Marcel, *Două neamuri străvechi: Găneștii și Stravici*, în **AG**, III (VIII), 3-4, 1996, p. 175-184.

16. Minea, Ilie, *Complotul boieresc în contra lui Ștefăniță vodă*, în CI, IV, 2, 1928, p. 188-219.
17. Onciul, Dimitrie, *Istoria Bucovinei înainte de unirea cu Austria în Dimitrie Onciul, Scrieri istorice*, ediție îngrijită de Aurelian Sacerdoțeanu, vol. 1, București, 1968.
18. Panaitescu, P.P., *Contribuții la istoria lui Ștefan cel Mare*, în AARMSI s. III, XV, 1935.
19. Pâslariuc, Virgil, *Raporturile politice dintre marea boierime și domnie în Țara Moldovei în secolul al XVI-lea*, Chișinău, 2005.
20. Székely, Maria Magdalena, *Mari logofeți ai Moldovei lui Petru Rareș (I)*, în SMIM, XIII, 1995, p. 73-101.
21. *Eadem*, *Mari logofeți ai Moldovei lui Petru Rareș (II)*, în SMIM, XIV, 1996, p. 49-69.
22. *Eadem*, *Obârșia lui Luca Arbure. O ipoteză*, în vol. *In Honorem Paul Cernovodeanu*, ed. Violeta Barbu, București, 1998, p. 419-429.
23. Ursu, Horia I., *Moldova în contextul politic european (1517-1527)*, București, 1972.
24. Xenopol, A.D., *Istoria Românilor din Dacia Traiană*, vol. II, ediția a IV-a, București, 1927.